

Balti ketist Euroopa Liidu ja NATO-ni

IVI TOMINGAS

Sel aastal väärivad mitmed lähiajaloos toimunud sündmused mäletamist mitte üksnes nende ümmarguste aastapäevade tõttu, vaid ka verstepostidena, mis on otsustavalt mõjutanud meie riigi arengut. Möödus ju selle aasta augustis 35 aastat Balti ketist ja 30 aastat Venemaa Föderatsiooni relvajõudude lahkumisest Eestist. Tänavu kevadel saime aga tähistada kahe aastakümne möödumist päevist, mil Eesti Vabariigist sai NATO ja seejärel Euroopa Liidu täieõiguslik liige.

30. aprillil 2024 avati Riias nende tähtpäevade puhul näitus „Baltic Way to European Union and NATO“, mis põhines Läti, Leedu ja Eesti arhiivides talletatud dokumentidel. Eesti Rahvusarhiivist osalesid näituse ettevalmistamisel Mare Olde ja Ivi Tomingas.

Näituse pealkirjas peituvast viitest Balti ketile (ingl *The Baltic Way*) kui rännaku algusele teel NATO-sse ja Euroopa Liitu sündis mõte kajastada kõiki eelnimetatud tähtsündmusi ka seekordses fotonurgas.

Balti kett Tallinnas. 23. august 1989.

Foto: Peeter Langovits. RA, ERA.204.0.252918

Ivi Tomingas, arhivaar, Rahvusarhiivi filmiarhiiv, Ristiku 84, 10318 Tallinn, ivi.tomingas@ra.ee

Balti kett. 23. august 1989.

Foto: Harald Leppikson. RA, EFA.546.0.311607

Balti kett, mis oli üks laulva revolutsiooni tippsündmusi, ei kõnetanud üksnes kolme Balti riigi elanikkonda, vaid maailma laiemalt. 2009. aastal kanti see UNESCO maailmamälu registrisse.¹

Teine nimetatud sündmustest – Venemaa Föderatsiooni relvajõudude väljaviimine Eesti pinnalt 31. augustiks 1994 – oli kahtlemata määrava tähtsusega Eesti iseseisvuse kindlustamisel. On öeldud, et just see kuupäev tähistab Eesti jaoks Nõukogude okupatsiooni lõppu. Rahvusvahelise üldsuse jaoks oli okupatsioonivägede lõplik väljaviimine aga signaaliks, et Eestit saab taas käsitada täielikult iseseisva riigina.

Suund NATO-ga liitumiseks võeti Eestis kohe pärast riikliku iseseisvuse taastamist. Esimeseks pääsukeseks sel teekonnal võib pidada NATO õhujõudude baasist Saksamaalt saabunud Kanada transpordilennuki maandumist Tallinnas 26. jaanuaril 1992. aastal eesmärgiga veenduda Tallinna lennujaama võimekuses.

Sama aasta märtsis järgnes NATO peasekretäri Manfred Wörneri visiit ja seejärel kaheksa NATO merejõudude laeva külaskäik Eestisse. 1994. aastal ühines Eesti NATO programmiga „Partnerlus rahu nimel“. Sihikindla tegevuse tulemusena allkirjastas Eesti 26. märtsil 2003. aastal koos kuue teise liitumiskutse saanud riigiga NATO liitumisprotokollid ning aasta hiljem, 29. märtsil 2004. aastal sai Eestist NATO täieõiguslik liige.

Euroopa Liiduga liitumiseks esitas Eesti taotluse 1995. aastal, ametlikud ühinemisläbirääkimised algasid kolm aastat hiljem. Eelnevalt oli Eesti saanud 1993. aasta mais Euroopa Nõukogu täisliikmeks. 2003. aastal Eestis toimunud rahvahääletusel hääletas Eesti Euroopa Liiduga ühinemise poolt 67% hääletamas käinutest. Euroopa Liidu täieõiguslik liige on Eesti alates 2004. aasta 1. maist.

¹ Eesti-poolseks panuseks on Tallinnfilmi ringvaade Balti kettist ja 15 fotot erinevatelt fotograafidelt. Vt lähemalt: <https://www.unesco.org/archives/multimedia/document-3486>.

*Eesti Vabariigi president Lennart Meri ja Venemaa Föderatsiooni president Boriss Jeltsin suruvad kätt pärast Vene vägede väljaviimise lepingu allkirjastamist Moskvast 26. juulil 1994.
Foto: Toomas Volmer. RA, EFA.204.0.267894*

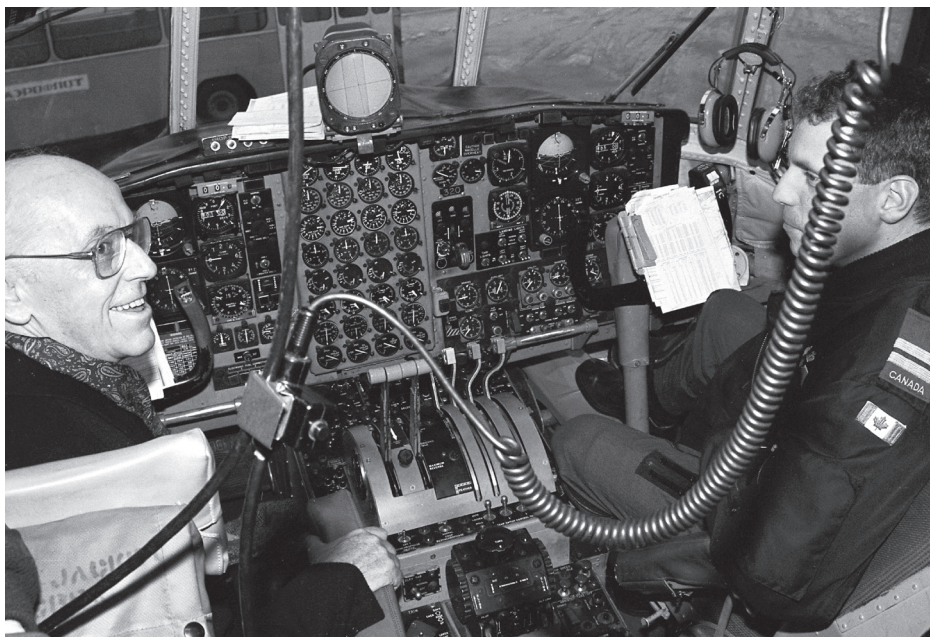

*Vene vägede lahkumine Kloogalt 1994. aasta augustis.
Foto: Albert Truuväärt. RA, EFA.204.0.267266*

Ehkki 1994. aasta alguseks oli Venemaa Eestist välja viinud suurema osa siin paiknenud väeüksustest, viibis juulipete sõlmimise eel Eestis jätkuvalt ligemale 2500 Vene sõdurit ja ohvitseri ning arvukalt erusõjaväelasi. Pildil Kopli piirivalvekordoni üleandmine 25. septembril 1992. aastal. Lahkuvad sõdurid lehvitavad.

Foto: Erik Prozes. RA, EFA.204.0.263338

Eesti Vabariigi välisminister Lennart Meri tutvumas Saksamaalt NATO õhujõudude baasist Tallinnasse saabunud Kanada transpordilennukiga. 26. jaanuar 1992.

Foto: Harald Leppikson. RA, EFA.546.0.279174

*Eesti Vabariigi välisminister Lennart Meri tutvustamas NATO peasekretärile Manfred Wörnerile (Merist paremal) Tallinna vanalinna. 14. märts 1992.
Foto: Harald Leppikson EFA. 546.0.286216*

*NATO Euroopa vägede ülemjuhataja kindral George A. Joulwan Kalevi üksik-jalaväepataljonis Jägalas. 22. september 1995.
Foto: Albert Truuväärt. RA, EFA.204.0.174685*